

Dåtid möter nutid

Det regionala kulturmiljöprogrammet tar steget in
på webben

LÄNSSTYRELSEN
I KRONOBERGS LÄN

Dåtid möter nutid - Det regionala kulturmiljöprogrammet tar steget in på webben
Text och foto: Emy Lanemo och Ida Karlsson, Länsstyrelsen
Foton hämtade ur kulturmiljöprogrammet är tagna av Stefan Höglin
ISSN:1103-8209, meddelande nr 2012:06
Diarienummer: 439-1306-11

Utgiven 2012 av:

Den 3:e maj lanseras Kronobergs läns digitala kulturmiljöprogram. Det har varit ett intensivt arbetsår där dialogen mellan Länsstyrelsen och länets kommuner har stått i fokus och det breda samarbetet avspeglades i mötets omfattande deltagarlista. Under mötet fick vi höra intressanta inspel om kulturmiljön som en resurs för länet, men också om alla de utmaningar som det nya informationslandskapet innebär. Hur gör vi för att kulturmiljöer ska uppmärksammas?

Kronobergs län har en mängd fantastiska kulturmiljöer som alla bidrar till att stärka länets identitet och attraktivitet. Men för att dåtid ska få möta nutid måste miljöerna visas upp och kommuniceras - det digitala kulturmiljöprogrammet och Länsstyrelsens prototyp till en mobilapplikation är ett stort steg i den riktningen. Det var budskapet från landshövding Kristina Alsér när hon inledde det strategiska samtalet om länets förnyade kulturmiljöprogram.

Digitalisering ger ökad tillgänglighet

I år är den 31 år sedan Kronobergs läns kulturmiljöprogram publicerades i bokform. Under dessa år har både det fysiska landskapet och informationslandskapet förändrats. Ny kunskap har tagits fram i samband med inventeringar och synen på landskapet har på flera plan förändrats. De nya digitala möjligheterna har skapat nya sätt att sprida information och tillgängliggöra kunskap.

Kronobergs län är ett av de första länen i Sverige som kan erbjuda ett helt digitalt kulturmiljöprogram. Projektet startade den 1 juni 2011, där projektledaren Karl-Johan Krantz och projektmedarbetaren Stefan Höglin har varit nyckelpersonerna i revideringen och digitaliseringen av programmet. Målet med projektet har varit att öka programmets tillgänglighet och användbarhet så att såväl kommuner, organisationer och näringsliv som en bred allmänhet lättare kan informera sig om länets värdefulla kulturmiljöer.

”Finns informationen inte på webben, så finns den inte”

-Lars Lundqvist,
Riksantikvarieämbetet

Det kulturhistoriska arvet – en värdefull resurs

Vårt kulturhistoriska arv är en värdefull resurs för oss idag, både i form av vackra miljöer och som en nyckel för att förstå vår dåtid och vår samtid. Under dagen fick vi lyssna på en rad intressanta och engagerande talare som berättade om kulturmiljöns betydelse för dem, i privatlivet och i yrkeslivet. Mary Lou Ward, skådespelerska vid Regionteatern Blekinge Kronoberg, läste valda stycken ur bl.a. Albert Engströms "Fattighuset" och inledde så med en mustig skildring av hur livet i ett fattighus kunde te sig. Kanske utspelade det sig liknande historier i det f.d. fattighus som idag är skådespelerskans hem? Mary Lou påminde oss om att kulturhistoriska miljöer verkligen berör när de fylls av berättelser och befolkas av det myller av människor som levt och verkat på platsen under generationer.

Gransholms herrgård som i Af Trampes regi har restaurerats i ursprunglig gustaviansk stil.

Att kulturarvet även är en resurs för länets näringsliv kunde Jan-Åke af Trampe från Gransholms herrgård AB intyga. För 25 år sedan söktes ett rivningslov för den då mycket förfallna herrgården. Idag bildar Gransholms herrgårdsmiljö ramen för Jan-Åke och hans hustru Marias framgångsrika antikvitetshandel. Det är en annorlunda affär som huserar på Gransholm- här finns inga prislappar, den är aldrig öppen och besökaren möts av skylten "Här slutar allmän väg". Men den unika miljön och parets stora intresse har gjort att de upprepade gånger fått besök av tidningar som bland andra franska Elle och svenska Gods & Gårdar.

Byggnaderna, landskapet och inte minst berättelserna – alla utgör de en tillgång som är mer än väl värd att vårda.

"I sängen mittemot satt Muffa-Lotta, som inte kunde tala rent. Hon kardade ull åt bondhustrurna och sprang med skvaller. Hon var krokryggig så att huvudet tycktes sitta mitt på bröstet och gnodde i ur och skur utefter vägarna med sin ullkorg, fick en kaffeskvätt här och en där."

Ur Fattigstugan av
Albert Engström

**"Idag, 2012,
påminner kulturarvet
oss om att vi
befinner oss i ett
sammanhang."**

-Mary Lou Ward,
Regionteatern Blekinge Kronoberg

Europeiska landskapskonventionen som redskap

Michael Frisk svarar på frågor om Landskapskonventionen. Länsantikvarie Heidi Vassi och skådespelerskan Mary Lou Ward medverkade också under dagen.

Sverige har ratificerat den Europeiska landskapskonventionen, men än så länge är konventionen ganska okänd ute i landet. Vad handlar det om och vad är konventionens mål? Och hur påverkar den oss, medborgare och planerare i vårt dagliga liv?

Michael Frisk från Riksantikvarieämbetet besökte oss för att räta ut några frågetecken. Konventionen är inte ett direktiv eller ett skyddsinstrument, utan framförallt en vision om landskapets betydelse för människan och för en hållbar samhällsplanering.

Landskapskonventionen understryker att landskapet är en gemensam tillgång och ett gemensamt ansvar där många olika värden – kulturhistoriska, estetiska, ekonomiska, ekologiska – möts.

Konventionen vill utgöra grunden för ett brett och långsiktigt helhetsgrepp om landskapet där Riksantikvarieämbetet fungerar som nationell samordnare i Sverige.

Den 1 maj 2011 trädde den europeiska landskapskonventionen i kraft i Sverige.

Konventionens syfte är att förbättra skydd, förvaltning och planering av europeiska landskap. Den syftar också till att underlätta samarbete kring landskapsfrågor och till att öka allmänhetens delaktighet i arbetet.

Konventionen är ingen lag som beslut kan prövas mot utan den fungerar genom att varje land arbetar in den i sina egna lagar och regelverk.

Källa: Riksantikvarieämbetet

Landskapskonventionen innefattar alla typer av landskap, både landsbygd och stad.
Foto: Stefan Höglin

Bandet klipps!

Stefan Höglin och Karl-Johan Krantz presenterar det nya kulturmiljöprogrammet. Foto: Emy Lanemo

Karl-Johan Krantz fick äran att inviga kulturmiljöprogrammet på Länsstyrelsens hemsida med ett väl måttat klick. Efter lite tekniskt trassel - det kan vara smärtsamt att kliva in i den digitala åldern - kunde Stefan Höglin guida deltagarna genom programmets uppbyggnad.

Det digitala kulturmiljöprogrammet består egentligen av två delar. Länets alla kulturmiljöer finns beskrivna i text och bilder under respektive kommun. Under varje område kan man läsa om landskapsbilden i området, om platsens historia och om vad som utgör dess främsta kulturhistoriska värde. Samtidigt kan man gå vidare och söka mer information under alla de länkar som finns på respektive sida.

Kulturmiljövården har skapat en mängd kunskapsunderlag, såsom inventeringar över länets fornlämningar, ängslador, prästgårdar, glasbruk mm. För att göra alla dessa tillgängliga på ett enkelt sätt har Länsstyrelsens även lagt upp en klickbar karta. Där kan man söka kunskap på en mängd sätt; genom att söka efter särskilda lämningar eller genom att söka på geografiska områden. Alla länets kulturmiljöområden finns utritade, och man kan enkelt klicka på ett område för att slussas vidare till hemsidans beskrivning

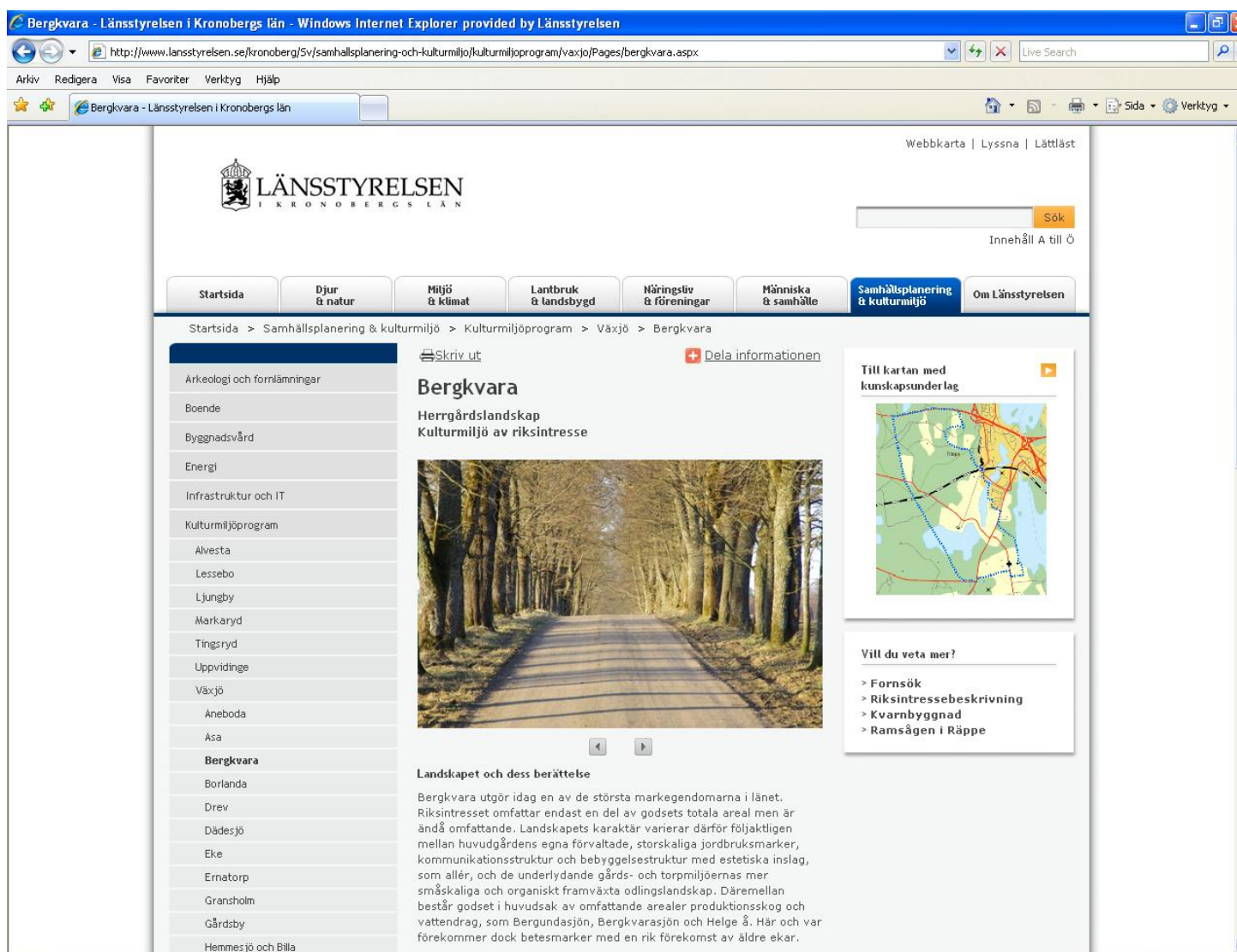

Bild på det digitala kulturmiljöprogrammet, här visas kulturmiljöområdet Bergkvara.

De digitala möjligheterna

Riksantikvarieämbetets Lars Lundqvist inspirerade deltagarna genom att visa de möjligheter och behov som finns i det digitala informationslandskapet. Idag används Internet av en bred åldersgrupp, från 3 år till 65+, vilket gör att det är viktigt att skapa ett bredare och mer allmänt kunskapsunderlag. Kunskap om kulturarv ska kunna spridas och användas på ett lättillgängligt sätt. Lars tipsade om att använda de verktyg som redan finns digitalt, så som Facebook eller Twitter. Användaren i den digitala världen vill kunna bidra med kunskap, få information snabbt och skapa sammanhang.

”Nätet är på riktigt! Det ingår i det riktiga livet”

-Lars Lundqvist,
Riksantikvarieämbetet

Något som tycktes väcka frågor hos publiken var när Lars talade om att främja användandet av sajten Wikipedia. Idag används Wikipedia, av många, som en informationskälla och Lars menar att vi kan nå användarna genom att använda Wikipedia som ett verktyg för att sprida den kunskap som finns hos exempelvis kommuner och länsstyrelser.

För att visa möjligheterna med dagens teknik och den framtidsvision som finns för kulturmiljöprogrammet, presenterade Länsstyrelsens praktikant Ida Karlsson en mobilapplikation som Länsstyrelsen tagit fram. Appen är i dagsläget en prototyp innehållande Alvestas kulturmiljöområden, men visionen är att den i framtiden ska innehålla alla kulturmiljöområden i Kronobergs län. Appen ska lätt kunna laddas ned i telefonen så att den intresserade kan ta med sig kulturmiljöprogrammet i fickan när denna besöker länet.

Lars Lundqvist och Ida Karlssons inspel väckte stort intresse och många frågor.

Tankar från dagen

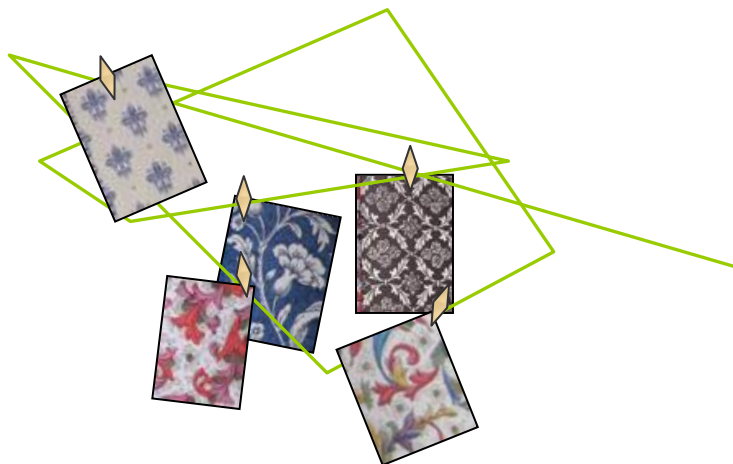
Under dagen fick deltagarna möjlighet att testa på det digitala kulturmiljöprogrammet. Åtta datorer hade placerats ut där varje kommun presenterade sig och sina kulturmiljöområden.

Deltagarna fick också vara med och påverka, komma med idéer och funderingar om dagen vid vår idévägg i mottagningsrummet. Här fick vi in flera bra förslag på hur Länsstyrelsen skulle kunna utveckla och förbättra det digitala programmet.

Det var flera som tyckte att man skulle koppla kulturmiljöprogrammet till besöksnäringen för att främja både landsbygd och näringsliv. Några tog upp vikten av marknadsföring av programmet, där ett exempel var att sätta upp en skylt vid varje område med en länk till kulturmiljöprogrammets portal. Frågor kom upp om hur andra organisationer skulle engageras. Det fanns en önskan om att engagera hembygdsföreningarna i länet, kommuner och turistbyråer.

Någon ville också att länsstyrelsens skulle bjuda in till en inspirationsdag en gång om året med besök i fält med exempel på tillämpningen av kulturmiljöprogrammet. Det kom flera förslag om hur vi skulle förbättra kulturmiljöprogrammets innehåll med bildtexter, lexikon, personliga berättelser, litteraturhänvisningar och fler länkar.

Fortsättning följer...

Landshövding Kristina Alsér avrundar efter en inspirerande dag.

Många bra och kreativa idéer kom fram under dagen, och dessa kommer vi att ta fasta på i det fortsatta arbetet med länets kulturmiljöer.

**”Länsstyrelsen
måste ut i de
digitala medierna.
Twittra! Blogga!”**

Landshövding Kristina Alsér avslutade dagen med att uppmana till nya former av informationsspridning.

Kulturmiljöprogrammets digitala form gör det just lämpligt för en pågående revidering. Det blir möjligt att berika områdesbeskrivningarna med berättelser och skrönor, att föreslå nya områden eller att fylla på materialet med länkar till aktuella projekt. Digitaliseringen och revideringen av 1981 års kulturmiljöprogram har varit ett omfattande och tidskrävande arbete. Man har därför inte hunnit med att överväga nya områden på så sätt som man hade önskat. Men vi ser fram emot en långsiktig och kontinuerlig påfyllning av kulturmiljöprogrammet.

Det finns också konkreta delar som behöver följas upp. Vissa områden saknar bilder, medan andra har få länkar. Vi hoppas att få hjälp från länets kommuner, föreningar och privatpersoner med att fylla på dessa luckor. Den prototyp på en mobilapplikation som Länsstyrelsen tog fram till den 3:e maj har emottagits med stor entusiasm. Vi tror därför starkt på en fortsättning och en helt färdig app som omfattar alla länets programområden.

Det finns en god chans att vi alla kan ta med oss kulturmiljöprogrammet ut i fickan nästa år!

Mary Lou läser Engström

Fattigstugan ur "Kryss och landkänning", Albert Engström 1912

Jag ser mig själv som en liten tolvåring pulsa landsvägen framåt genom drivorna. Jättefurornas kronor gunga vita av yrsnö, mina kläder äro vita och vita moln av snö virola upp vid varje steg. Jag bär på en korg, som skall till fattigstugan, och i den finns ett dussin ljus, ett dussin julkusar, underligt formade bröd med hedniska linjemotiv, några korvar och ett stycke färskt fläsk. Ty i morgon är det julafton.

Vid Domberget stannar jag och stampar i marken, ty här är vägen ihålig och härunder bo troll, som ha varit farliga förr i världen, men nu kunna skrämmas med stampningen av en barnfot. Jag tänker mig deras håla med röda sandväggar och tallrötter i taket, hopsnodda som ynglet i ett snokbo. När jag stampar, faller sand i ögonen på mordfolket och de slicka ögongloberna rena på varandra och åja sig. Det låter som när vesslor gnissla i ett stenröd.

Litet längre fram passerar jag Klädstenen, som ligger några steg inne i skogen. Den är ett rullstensblock, och sedan generationer vika gummorna av vägen där och ordna sin klädsel, innan de fortsätta till kyrkan. De knyta de stora vita huvuddukarna ovanpå de svarta och fälla ner de vita stärkta underkjolarna som för dammets eller snöns skull burits uppfästa. Och en efter annan gå de bakom stenen och huka sig ned några ögonblick. Ty kroppen är den helige andes tempel och man skall gå in i herrans hus utan jordiska tankar eller behov.

Nu glesnar skogen. Till vänster skymtar genom yrvädret Möcklaflons vita yta och till höger sorlar en brun bäck, där smågäddor gå upp om vårarna och där jag gått med mässingssnara. Men nu har snön slagit bor över den här och där. Vid åborn stannar jag och tittar ned på den varmbrungula botten. Vissen starr står och darrar i strömdraget. Om man hoppar upp och ned på strandtuvorna, komma feta gröna kräftor baklänges ut ur gyttjemoln och gå på sned en stund tills de besluta sig för att krypa in i något mystiskt håll under motsatta strandens tuvor. Men nu måste jag gå till fattigstugan!

Genom yrsnöen ser jag redan kyrkan, sockenstugan och fattigstugan, tröstlösa, fula och fattiga alla tre. Mitt för kyrkogårdsgrindarna ligger en väldig drivva och från dess krön kan jag se in över

gravarna, där jag lekt med mina skolkamrater. Där finns bara två familjegravar. Inom ett järnstaket ligger kammarjunkare Spaldencreutz, som sades vara Gustav IV Adolfs bror, fast Gustav den tredje kanske inte var hans far. Underliga äro herrans vägar! Och under en mossig sten ligger Maja Skragge, änkan efter kaparkaptenen, som kom hem från Medelhavet med en järnkista full med spanska dubloner och holländska bågskyttar och köte fyra hemman i socknen och reste ut igen och försvann. Men änkan fortsatte hans regemente och piskade upp drängarna högst egenhändigt och körde sitt fyrspann själv när hon åkte till kyrkan. Men utanför sydvästra hörnet av kyrkogården är självspillningarnas plats, och där växer intet gräs, ty marken är förbannad.

I sockenstugans övre våning bodde klockaren, som var fritänkare och spelade gammal musik på ett gammalt piano med gula tangenter och spinetton. Bredvid sockenstugan låg fattigstugan, rutten, sned och vind, två rum nere, ett på vinden. Jag stampade av mig snön i den svarta förstugan. Från köket, det största rummet, hördes ilskna röster, gamla, oresiga, knarrande gubbstämmor och gumfalsetter. Vid mina stampningar förtonade grälet därinne som en döende morrning, dörren öppnades och jag kände igen Regentas röst, som frågade: - Ocken ä dä? Regenta var stående namn på fattighusets värdinnor.

- D'ä bara Albert, jag skulle lämna en korg hemifrån.

- Kors i alla tier, ä Albet ute å går i tocket vär! Ja, si den frua, den frua, ho tänker då förjämnan på di fattie. Stig in å värm sej, de yr ju så d'ä rent okrestlit - åj åj åj, å så tånger korgen ä! Ja, den frua, den frua, en har la allri sitt maken!

Jag klev över den alnshöga tröskeln och såg mig omkring. Det var inget obekant folk, jag kände varje fattighjon. Nu sutto de där i sina fällbänkar, män och kvinnor om varandra och sågo i den tilltagande skymningen ut som trasbylten. Elden smällde och pep i några sura tallpinnar på härden och det sparsamma skenet fladdrade som på måfå runt vägarna, kastade en ljusfläck här och en där, glänste till i ett par brillor, kom en flintskalle att blänka. Där satt gubben Sjöstedt, nittiåringen, rak i ryggen som en soldat, oböjd av ödet, hård som flinta, hemsk ännu att skåda, när sinnet rann på honom. Han hade varit socknens rikaste bonde men processat bort gård och grund, processat bort sitt sista öre. Nu satt han här längst upp vid fönstret och stirrade framför sig med små tickande ögon. Han delade säng med Gremningen, en åttiåring som också varit bonde. Han led av andtäppa och vi

pojkar kunde härma hans pip och hostning på ett sätt som närmade sig fulländning. Dessa båda bildade fattighusets aristokratiska element.

Där satt Grejsen, före detta soldat, omstrålad av ett slags krigisk gloria, ty han hade legat på kommendering i Skåne när Carl XV skulle hjälpa dansken mot tysken. Han ljög så att små blå lågor flammade kring hans enda framtand. Han hade vita mustascher, vit rättarkrans och spännhalsduk, blå outslitliga kommissbyxor med skinn på knän och bak och träskostövar. Bredvid honom satt Håka, före detta mordbrännare, numera kvastmakare. I fattighuset bodde han bara om vintrarna. Somrarna drog han omkring i bygden, ty han hade vandrareblod. Han var känd i varenda socken mellan Eksjö och Västerвик. Man skulle aldrig lämna honom ensam i köken. I hans korg hade jag en gång släppt in en levande ekorre.

I nästa fällbänk sutto Kitta På Sne och Falka-Stava. Kitta hade tjänat piga i bättre hus, men en sergeant hade gjort henne olycklig. Sonen som blev sjöman hade skickat hem pengar i många år, men så småningom upphörde sändningarna. Han var väl drunknad. Falka-Stava hade varit regementshetär vid Smålands husarer. Nu var hon stendöv och använde sina hoptiggda slantar till snus. Hon hade inte ett grått hårstrå, ögonen voro svarta som kol, örnäsa hade hon, som alltid var brun av snus, rynkig var hon som ett gammalt äpple, och kring for hon som ett torrt skinn.

I sängen mittemot satt Muffa-Lotta, som inte kunde tala rent. Hon kardade ull åt bondhustrurna och sprang med skvaller. Hon var krokryggig så att huvudet tycktes sitta mitt på bröstet och gnodde i ur och skur utefter vägarna med sin ullkorg, fick en kaffeskvätt här och en där. Det var en sport bland oss pojkar att kunna tala som Muffa-Lotta.

Bredvid Muffa-Lotta satt Lama Johanna. Benen voro förtvinnade och hon måste ha hjälp med både det ena och det andra. Men sticka strumpor kunde hon. Hennes fingrar rörde stickorna blixtnabbt och ögonen hade hon med sig. Hon hade en fix idé - att ett kärleksförhållande existerade mellan Falka-Stava och Håka. Det tjänade ingenting till att försöka ta henne ur den tron. Hon kunde ligga vaken natt efter natt och stirra och lyssna i mörkret, och när hon jagat upp sin fantasi tillräckligt väckte hon sin sängkamrat och bad henne dra eld på en svavelsticka, ty det stod aldrig rätt till. Och Muffa-Lotta for upp ur sömnen och bad på sitt kinesiska språk Johanna dra ända in i Hälsingland. Och då vaknade kanske de andra. Grejsen svor så taket kunde lyfta sig och Kitta På Sne skällde och gnällde

om nattfred och försäkrade att Falka-Stava låg som död under samma fäll som hon - det var bara svartsjuka - hon skulle skämmas och veta hut gamla lama människan - tänk om Johanna vore frisk och hade samma sinnelag - marskattorna voro som läs barn emot henne, och en skulle vända ut och in på henne och titta på själen - håll dej still och sov ditt skrälle!

Och då teg Johanna. Hon vändades en stund och suckade och vred på så mycket av kroppen hon kunde tills hon somnade av trötthet vid att lyssna och stirra. Och snart hördes bara de sovande stångande, Gremsingens pip i bröstet och en och annan snarkning. I den återstående sängen låg stortjuven Stolpe. Han sov mest nu på sina lagrar. Han var över 70 år och 40 av dem hade han varit i fängelse. Det var han som stal kyrksilvret i Håskulla kyrka med prästen Ekborns hjälp. Prästen stod själv i sakristian och langade dyrgriparna ut genom fönstret till Stolpe. Ekborn hängde sig i rannsakningshäktet, men Stolpe ville leva och vittja flera kyrkor. Det lyckades också, men han blev alltid fast, ty kyrkstöld hade ingen välsignelse med sig. Han var far till en massa barn som alla hade samma tjuvsena och voro fruktade i många kyrksöcknar, ty de drogo sig ej för att ta till kniven om det gällde.

Man må inte tro, att Gubben Stolpe var orkeslös, fast han sov för det mesta. Han var bara lat. Hans sängkamrat var Blinningen, Johan Petter, blindfödd och f. d. elev vid blind- och dövstuminstitutionen. Han representerade bildningen inom fattigstugan, ty han var den ende som kunde läsa. På vinterkvällarna, så hjonon trötta efter dagens strövtåg med tiggarpåsen sutto och dåsade i mörkret - ty ljus användes icke - tog Johan Petter fram den enda bok han ägde och läste med oändligt långsam sövande röst igenom den från pärm till pärm. Han kunde den sedan många år utantill, men han satt ändå och fingrade på de upphöjda typerna alldeles som på institutionen, ty det hörde till, han var lärd så. Boken var Den Blindes tidsförsonare, Stockholm, tryckt hos L. JAG. Hjerta 1842. Johan Petter var litet larvig, litet fjollig, eller hur man skall säga. Han var en fyrtiårs man, yngst av hjonon. Lama Johanna påstod alldeles säkert att Regenta och han hade sitt ihop, men hur det var med det vet inte jag. Säkert är emellertid att Johan Petter var favoriten. Regenta var en frodig femtioårs människa med tjocka läppar, små talgiga ögon och lätt grånat hår. Hon var despot och styrde med järnspira. Hon hade många år bott tillsammans med skinnskräddare Parath i Uddestorp, och när han dog - han frös ihjäl efter en vintermarknad i Ingatorp ute på Bruzaholmsskogen - sökte hon och fick den just lediga och framstående befattningen som Regenta i fattigstugan.

När hon var på dåligt humör och skulle liva upp sig med en kaffeskvätt och gick fram för att elda i spisen, där vart hjon hade sin egen kaffekokare stående, kunde den onde flyga i henne så att hon slängde alla de andras kokare utåt golvet så att sumpen yrde och skrek: - Ja har ju sagt att spisen ä min! "Spisen är min, sa Regenta," var ett ordspråk i socknen.

Vid sådana tillfällen blev det liv i luckan. Grejsen svor och gubben Stolpe lovade att skära av morlösa (matstrupen) på Regenta. Muffa-Lotta skällde på kinesiska och Falka-Stavas ögon lyste som onda stjärnor. Hon ville bitas och rivas, men Regenta var stark och satte henne i sängen så lumporna yrde.

Regenta bodde i vindskammaren. Det var liksom förnämligare. Så när hade jag glömt berätta att det andra rummet på nedre botten upptogs av gubben Geiz, f. d. husar och tokig, fast hans galenskap som oftast var av det mildare slaget. Han låg i sin säng höljd i trasor av de mest vidunderliga slag och kulörer och lallade som ett barn, måste matas som ett barn. Men när han fick sina anfall måste han bindas. Då sköt han fradga ur den tandlösa käften och vrålade så och då fram rysliga svordomar, minnen från korpralstiden och rekrytexercisen vid Ingelsta skvadron. Ja, nu sutto de där i sina fällbänkar allesammans. Ur de svarta munnarna stod andedräkten vit, ty det var kallt i rummet. Blåsten ven i ett par trånga rutor. Den sura veden fräste och smällde.

- Ja, ja få la tömma kôrgen då, Albet lelle, sade Regenta, för han sa la ha en tebakars mä sej, när han går.

Hon började plocka opp innehållet på fällbordet.

- åck åck åck, ja, den frua, den frua! Si va brö, va brö, å vörtbrö te på köpet! å va kôrv å va fläsk - ja, åck åck åck! - å va ljus - ho tar sej rent å för när.

- I kan la tänna på ett ljus då, när en har lyse, sade gubben Sjöstedt.

- Ja vesst, vesst, Sjöstedt lelle, dä sa ja vesst dä. Ja sa bara gå opp på kammarn ätter soagelstecker. Ja, si nu slipper den fattige å setta i mörker. Si en törs inte lämna nåra stecker här nere, för si gubba ä så ovålia så.

- Hut, käring, brummade Stolpe. Men vindstrappan knarrade redan under Regentas lispund. Stolpe reste sig knarrande ur sängen.

- Ja, en sa la glo på gusslånet, då, etter som dä likar sej te kalas.

- Steck inte dit klorna förrän dä bler ljus, för då får du mek å leka mä, varnade Grejsen. Nää du, Stolpafaen, Regenta sa räkna, innan du ger dej opp i maten. Sett logn, sa ja!

Regenta klev in.

- Si ja feck lôven å ta rätt på ljusastaken också, si! Va ä I oppe ätter, Stolpe? I har la inte vatt framme ve bordet? Si nu ble dä ljust - å o'ocke ljus, köpeljus ä dä, ja, en har då allri sitt maken, den frua, den frua, ja säger då dä! Hr I vet å tacka nu, era stackare? Ja, ja får la tacka då för mej å di andra. Gu ska löna hasskapet på den yttersta dagen i evighet amen, skulle inte sånt hasskap få sitta på nådatronen i hans rike, så kômmer la ingen in i saliheta, d'ä ljug dä!

- Ja tack, söta snälla! Hälsa å tacka så möe! Ja tack, då! ljödo några röster i korus.

Men Blinningen tillade: - Vell inte Albet ha ett guss ord mä säj på vägen?

Regenta for ut: - äsch, tösst mä dej, Johan Petter! Han vell läsa, stackarn - - Men Albet får la gå nu, innan dä blev nermörkt.

- å, jag ä inte mörkrädd! Läs du, Johan Petter!

Jag visste att Blinningen blev ledsen, om han inte fick läsa för varje främmande som hade något ärende i fattigstugan.

- Sir I dä, Regenta, atte han vell! triumferade Blinningen och grävde fram sin bok bakom huvuddynan. Han började fingra på första sidan och stavade i klagande tonfall:

-Den blindes Tidsförsonare. Stockholm, tryckt hos L. J. Hjerta, 1842. Stormäktigsta Allranådigsta Drottning! Detta första i Swerige verkställda försök att medelst tryckta upphöjda bokstäfoer berede Blinda tillfälle att sjelfwa lära sig känna och läsa sitt modersmål, nedlägges i underdånighet inför de Blindes och Döfstummes höga Beskyddarinna. Det nådiga hägn och Moderliga beskydd, hwarmed Eders Kongl. Majestät alltid täckts omfatta dessa wanlottade med-christna, inger mig den ljufwa förhoppning, att denna lilla samling af tänkespråk m. m., utgifwen till ljus och tröst på den Blindes töckenhöljda bana, skall med nådigt wälbehag af Eders Kongl. Majestät upptagas. Med djupaste undersåtlig wördnad, trohet och nit framhärddar Allernådigsta Drottning, Eders Kongl. Majestäts Allerunderdånigste och tropligtigste tjenare och undersåte O. E. Borg. Allm. Institutet för Blinda och Döfstumma den 8 Now. 1842. ABCDEFGHIJK - dä hörs bjällrer i Ekeberga li, sade Blinningen plötsligt och lyssnade.

Jag lyssnade också, men hörde ingenting.

- LMNOPQ - di kommer närmre, dä la nôen, sum sa te têtet - RSTUW -

- Va sa du setta å läsa upp alfabeten för? Dä vet la du, atte Albet är lärder på förut, sade Regenta.

- Dä kan va, dä, invände Johan Petter, men när alfabeten står här, så sa en la läsa opp'et. å seffrera å skiljeteckna mä. Men nu så komme dä redia guss ord: Tröste- och tänkespråk. Tålmod besegrar allt. Flit bräcker mödans skal. Blott werksamhet är liv, och arbete är njutning.

Nu hördes bjällrorna närma sig i rask takt.

- Daglig öfning gifwer färdighet. Gör rätt, det är din plikt, gör godt, det är din ära, fortsatte Johan Petter i sorglig nästön. Där tro och kärlek styrka gifwa, försakelse blir lätt för menskan.

- Di kommer hit, åkarna, sade Blinde Petter. Nu tar di å ve grinna.

- D'ä la nôen, som sa te klockarn, gissade Regenta och försökte se ut genom fönstret, som nu stod svart i kvällningen. Nä, jesses, di kör rakt på vårt, va kan dä va för främmat? Släden stannade utanför fattigstutrappan, tunga stövar klampade på bron och i förstugan, dörren rycktes upp och in kommer Johan i Havoik, fjärdingskarlen. Han kom tydligen "i dragande kall å ämbetets vägnar", ty han såg bister ut, en förkroppsligad bild av den hämnande rättvisan. Gubbar och gummor stirrade oroligt på den mäktige.

- Go kväll, sulle ja la sä, men dä egentelien mä Stolpen och Regenta ja vell tala. Säj nu, Stolpe, har du sin din, Kalle, den lömmelen, gömder här nôenstans. Ljuj nu inte utan erkänn, för här sa i alla fall ble unndersökning och rumsterning. Finns han här, så säj ifrå du mä Regenta, å förvarra inte dett straff!

- Nää, fjärsman lelle, ja har inte sett te nån Kalle. ä dä nôen aen sum har sett te Kalle Stolpe? Nää, di dä! å faren sulle la va den närmasta.

- Inte har ja sitt pøjken, sade Stolpe och spottade framför fjärdningskarlen. Han ä la gammal nock nu för te inte hänga far sin i rockaskörta. Va har han gjort för nôe nu då?

- Jo han kum ut ifrå cellera i Jönseping som i förrgård, å han va inte väl utkommen förrän han geck på kroa å skar en bromsare ve bana, å när di sulle ta'an så skar han en toå'l' tri te å smatt ut å kum unna. å i natt så har di brötet sej in hos handlingsman i Höreda å di tror att dä ä pøjken din, för dä va nôen sum hadde sitt'an bortåt Hunnersta te.

Gubben Stolpes ögon glindrade.

- Ja ta'an den som kan, ho ho, men här finns han inte.

- Men han brukar ju allti bo här när han ä ute på illt å jävelskap. Säj nu opprecktit, um I har'an här! Jasså, I vell inte. Ja, då får vi la bönna på å söka.

- Han öppnade dörren. - Agust, binn marra ve broa å kum in, för här ska ble rumstering. Lås farstedöra å ta u nöckelen!

- Nej, låt mej komma ut först, Johan, bad jag.

- Köss, ä Albet här? å ja sum inte så'an. Ja, då bäst atte han går. Ajöss, ajöss, å halsa så gött!

Jag tog min korg och gick. Yrvädret hade tilltagit, stormen ven i kyrkogårdens kala aspar. Jag tänkte på min vän Kalle Stolpe, som varit så hygglig mot mig, då vi voro skolkamrater. Han var ju äldre än jag, men han var litet sen i skolan. Han låg inte åt vetenskapen. Vid det här laget var han väl aderton år. Hur många tallbössor hade han inte gjort åt mig, hur många enbågar hade han inte skurit för min räkning och hur mycket rackartyg hade han inte lärt mig. Hur m - -

- Va ä du för en?

Ur dunklet bakom syrenhäcken vid kyrkogårdsmuren steg en lång figur fram. Mitt hjärta stannade. Jag kände igen silhuetten genom snöyran. Det var Kalle Stolpe.

- Jasså, ä dä du, Albet! Ja så la, atte du kum ifrå fattistôva. Va ä dä för en släe, sum står där?

- D'ä fjärdingsman.

- Jävlarrr - då bler dä å ta på luffen igen - jösses va ja ä trötter, ja har gått i ett gångane sen i går môra. å i koäll hade ja tänkt å smita mej in, när Regenta hade gått opp på kammarn, å lagt mej på golvet eller krôpet ôpp i spisen, men nu går dä inte förstås, för kärngera kan inte hålla tjåken - va sae fjärdingskarn?

- Han sa att du hade skurit en bromsare - -

- Jojo du, di va på mej som fluger på sirap, men ja tappade u dom lite krösamos mä svallingen blank -

- å så trodde di att dä ä du som har brutit dej in hos handlaren i Höreda -

- Hongri förstår du, gösse, så dä rev å slet i buken, men ja skar bara å ett schok amerikanskt fläsk -

- Di söker efter dej på vind -

- Ha ha, låt dom snoka - å så har ja mä mej julklapp te gubbafasen, en kagge matsnus! å den ligger här i snön bakom syrenera - du ä en bra pôjk Albet å du skvallrar inte, men däj åt gubben att han har snus här i snödriva, när du går i julotta i övermôra. Men nu får ja ge mej i väg. Ligger sjön?

- Ja, nog har di gått'en, men inte ä han säker -

- Ja måste över sjön innan dä bler svart i koäll, för annars hittar ja inte dit ja vell. Håll tjåken, Albet, annars så vet du - -! Ajöss mä dej! Ja tar över åkern här å ner te sjön. Glöm inte kaggen!

Och Kalle Stolpe försvann i natten och snöstormen.

Sedan har ingen hört av honom.

